

स्वयम्भूया त्रयोदशभुवन

सम्पादक तथा संकलक
पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य

सफुतिइ दुने

बिषय:-	पृष्ठ
★ छत्वा:चा खँ-	पं. बद्रीरत्न वज्राचार्य
★ Few Words-	Chering Gelek
★ स्वयम्भू ... महासमितिया छुं खँ-	महेन्द्ररत्न
★ बुद्धाचार्य	
पिकाकया थःगु खँ-	रोशन वज्राचार्य
१. प्रमुदिता भूमि-	१
२. विमला भूमि-	६
३. प्रभाकरी भूमि-	९
४. अर्चिष्मती भूमि-	१२
५. सुदुर्जया भूमि-	१४
६. अभिमुखी भूमि-	१६
७. दूरङ्गमा भूमि-	१९
८. अचला भूमि-	२१
९. साधुमती भूमि-	२३
१०. धर्ममेघा भूमि-	२४
११. वज्रमय भूमि-	२८
१२. ज्ञानवती भूमि-	३२

१. प्रमुदिताभूमिश्वर

प्रमुदिता भूमि-१

आध्यात्मिक लँपुइ तसकं तापाःगु व थाकुगु यात्रा यायेत बोधिसत्त्व जुइपिसं थःगु आध्यात्मिक जीवन उकिया पाय्छिकथं हे दयेका काइ । थ्व मानसिक, बौद्धिक व आध्यात्मिक अभ्युन्नतिइ हे थःगु दृष्टियात विशेषकथं निबद्ध यानाः तइ । यात्रायां न्हचवःहे वयाके बोधिचित्त उत्पाद जुइ । बोधिलाभ यायेत वं संकल्प याइ । छायाःसा वया चित्तया आशय दुनुगःया सृष्टि अर्थात् दुनेनिसें पिज्वःगु संकल्पपाखें यचुसे च्वनी । थ्वहे कारण खः कि वं बुद्धज्ञान तय्गु सम्पादन यायेत उद्यमी जुयाच्वनी ।

थुलिजक नं मखु दशबल, जगतया कल्याण यायेगु आदि अनेक भिंभिंगु गुणं युक्त जुइगु कुतः यानाच्वनी । थुकिइ, बोधिसत्त्वया अवस्थाया रूप जूगु च्वन्ह्याःगु लक्ष्य खः, उकिया प्राप्तिया लागि हःपा जुयाच्वनी अले उकियापाखें हे प्रवृत्त जुयाः थ्व आध्यात्मिक पक्षय् भिंकथं न्हयज्यायेत कुतः यानाच्वनी । थुगु कुतःया लिच्वःकथं बोधिसत्त्वया अवस्थाया लाभया न्हापांगु भूमिइ थहां बनी । थुगु न्हापांगु भूमियात प्रमुदित नामं नां कयाच्वनी । थुगु भूमियात प्रमुख धाःगुया कारण थ्व खः कि थुगु भूमिइ प्रकृष्टमोद (प्रकृष्ट आनन्द) दयाच्वनी । थुकिं सम्यक्-ज्ञानया आश्रय लाभ यानाच्वनी । थुगु भूमियात प्राप्त यानाकायेवं थुकिं थःगु इन्द्रिययात थःगु अधीनय् लाकाकाइ । थुगु अवस्थाय् क्वय् न्हयथनातःकथं न्यागू कथंया भयं मुक्त जुइ ।

१) जीविका २) निन्दा ३) मृत्यु ४) दुर्गति ५) परिणद्

थुपिं न्यागुलिं भयं मुक्त जुइ । थुकिं अनेककथंया गुण
 लाभ याइ अले उगु गुणं बोधिसत्त्वभूमिया परिमार्जन जूवनी ।
 थुगु भूमिया अवस्थाय् न्हापा धयाथें बोधिसत्त्व जुइम्हं क्वय्
 न्ह्यथना थें भिगू महाप्रणिधान (संकल्प) याइ ।

भिगू प्रणिधान:-

- १) सकल बुद्धपिनि पूजा यायेगु ।
- २) सकल बुद्धपिनिपाखें कनातःगु सद्धर्मया रक्षा यायेगु ।
- ३) तुषित भुवनय् च्वनाच्चंगु अवस्थांनिसें महापरिनिर्वाणतकय्
 बुद्धं गुगु ज्याया अनुष्ठान याःगु खः उकियात अनुष्ठान
 यानाः निर्वाणपाखे न्ह्यज्यायेगु
- ४) दक्वं भूमिया परिशोधन यायेगु गुकिं चित्तोत्पाद जुइफइ ।
- ५) दक्वं प्राणितय्गु आध्यात्मिक परिपाक सम्पादन यायेगु,
 गुकिं बुद्धपिसं कनाबिज्याःगु धर्मय् दुहां वने फयेके अले
 सर्वज्ञ ज्ञानय् प्रतिष्ठान प्राप्त याये ।
- ६) सकतां लोकधातुया प्रकारया भेदयात सिइकाच्चवनेगु ।
- ७) दक्वं बुद्ध क्षेत्रयात परिशोधन यायेगु ।
- ८) महायानय् दुहां वनेगु ।
- ९) सकतां बोधिसत्त्वचर्याया कथं अनुष्ठान यायेगु व
 सकतां चेष्टात अब्यर्थ यायेगु ।
- १०) अभिसंबोधि महाज्ञान व अभिज्ञा निष्पादन यायेगु ।
 थुलि बोधिसत्त्व जुइम्हं भिगूकथंया मौलिक पदपाखें

(निष्ठापदपाखें) भिगू प्रकारया प्रणिधानया उल्लेख याइ ।
उगु निष्ठापद क्वय् च्वयाकथं निर्दिष्ट यातातःगु दुः-

- १) सत्वधातु निष्ठापद
- २) लोकधातु निष्ठापद
- ३) आकाशधातु निष्ठापद
- ४) धर्मधातु निष्ठापद
- ५) निर्वाणधातु निष्ठापद
- ६) बुद्धोत्पादधातु निष्ठापद
- ७) तथागतज्ञानधातु निष्ठापद
- ८) चित्तालम्बनधातु निष्ठापद
- ९) बुद्धविषयज्ञान प्रवेशधातु निष्ठापद
- १०) लोकवर्तनी, धर्मवर्तनी, ज्ञानवर्तनीधातु निष्ठापद ।

आशय थ्व खःकि थुपिं दक्वं च्वय् न्हयथनागु भिगूकथंया प्रणिधानया मूल भूत खः । थुगु अवस्थाय् च्वनाः च्वय् न्हयथनाकथंया निष्ठापद भावी बोधिसत्त्वयात प्राप्त जुइ कि- बुद्धया धर्म गम्भीर खः, पापं रहित खः, शान्तरूप खः, अले थुकिया उपलब्धी दुष्कर खः । पूर्वोक्त बोधिसत्त्वं थ्व अनुभव याइ कि अज्ञानी जनसाधारणं दक्व कथंया थें हेयधर्मया अधीनय् च्वनाः अवस्थान याइ । वं खनी कि- द्वादशांग प्रतीत्यसमुत्पाद गुकिइ अभिद्या प्रधान खः उकिं प्राणितय्त दुःख उत्पन्न याइ । थ्व बिचाः यानाः न्हापा हे बोधिसत्त्वया नुगः करुणां जायावइ अले वं संकल्प याइ कि- प्राणिवर्गयात

मोहं मुक्त यानाः निर्वाणाय् प्रतिष्ठित यानाविड् । थुकिया लिसं
 उगु सांसारिक जीवनया सकतां कथंया ऐश्वर्य व सुखया
 परित्याग यानाविड् । वया थुगु महात्यागयात भिगू कथं
 ब्वथलाविउगु दु । बोधिसत्त्वं भिता गुण अर्थात् धर्मयात
 नालाकयाच्चवनी, थुकिं भूमितय्गु परिशोधन जुड् । थ्व
 भिता थुकथं क्वःछिनातःगु दुः-

१) श्रद्धा	२) करुणा
३) मैत्री	४) त्याग
५) क्लेशसहिष्णुता	६) शास्त्रज्ञता
७) लोकज्ञता	८) ही अपत्राप्य
९) घृतिवलाधान	१०) तथागत पूजोपस्थान ।

बोधिसत्त्वं बोधिसत्त्वभूमिलिसे स्वाःगु भिगू कथंया
 नैपुण्यया आर्जन याड् । उगु नैपुण्यतय्गु ब्वथला थुकथं
 यानातःगु दुः-

- १) भूमिपक्षा, प्रतिपक्षा-कुशल
- २) भूमि-संवर्त, विवर्त
- ३) भूम्याकारनिष्पन्द
- ४) भूमि-प्रतिलम्भविभावन
- ५) भूम्यङ्गपरिशोधन
- ६) भूमि-भूमि-संक्रमण
- ७) भूमि-भूमि-व्यवस्थान
- ८) भूमि-भूमि-विशेषज्ञान
- ९) भूमि-भूमि-प्रतिलम्भाप्रत्युदावर्त्य
- १०) तथागत ज्ञान भूम्याक्रमण ।

गुम्ह बोधिसत्त्व थुगु प्रमुदिताभूमिइ दृढकथं प्रतिष्ठित
जूवनी व जम्बुद्वीपय् आधिपत्य लाभ यायेगुलिइ समर्थ
जुइ । उगु इलय् क्वय् न्हयथनाकथंया क्रियाकलाप
उत्पन्न जुइ ।

१) दान

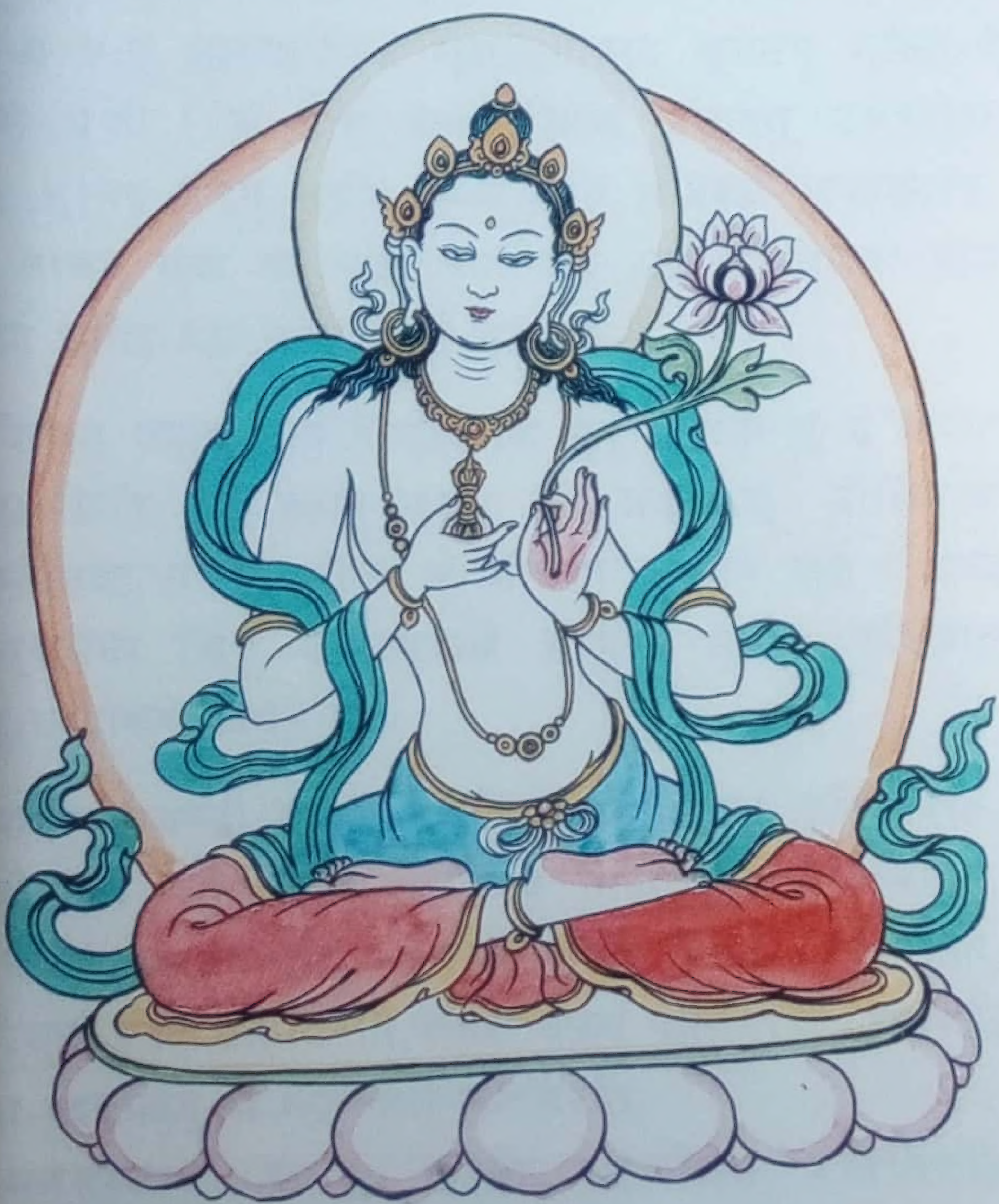
२) नाइक धायेगु (प्रियवचन)

३) मेपिनि कल्याण यायेगु (अर्थ क्रिया)

४) मेपिनाप छगू हे आध्यात्मिक व धार्मिक
आदर्शया अनुसरण यायेगु (समानार्थता)

वं गम्भीरतापूर्वक आग्रह याइ । सकल प्राणिताय्
मध्यय् श्रेष्ठ जुइत वं थःगु तःजिगु आदर्शकथं कुतः
यायेगु नं शुरु याइ । श्वया लिचवःकथं वं सांसारिक
दक्क विषययात परित्याग याइ । अले बुद्धया धर्मोपदेश
ग्रहण यानाः परिव्राजक जुयाबिइ । थुकिया लिचवःकथं
वं क्षणभरय् हे सच्छिगू प्रकारया समाधितय्गु उपलब्धि
व सच्छिम्ह बुद्ध अले उमि अधिष्ठानयात दर्शन यायेगुलिइ
समर्थवान् जुइ । सच्छिगू लोकधातुयात भुखाय् ब्वयेकाः
प्रकाशित यायेत समर्थ जुयाबिइ । सच्छिम्हेसित अध्यात्म
परिपाक याकेत व सच्छिगू कल्पय् अवस्थान यायेपुम्ह
जुइ । अतीत व भविष्यत् सच्छिगू कल्पय् दुहांवनेत
समर्थ जुइ । धर्मया सच्छिगू लुखायात थी थी रूपय्
थुइकेत समर्थ जुइ । सच्छिम्ह बुद्धया शरीर समाधिबलं
प्रदर्शन याकेत समर्थ जुइ । ❀

२. विमलाम्भुमिश्वर

२. विमला भूमि

गुम्ह बोधिसत्त्वया आदर्श अवस्था लाभ यायेत अनुप्राणित जुइ वं थःगु आध्यात्मिक न्हचब्बयायात न्हापांगु भूमिइ हे पूर्वके धुंकी । वं थःगु आध्यात्मिक जीवनय् उत्तरोत्तर श्रेष्ठ भूमिइ वनेगु लागि, थःगु गति मदिकक न्हचाकातइ, उगु ताकय् वया नां श्रद्धां पूर्ण जुइ अले व विमला नांगु द्वितीय भूमिइ थहां वनेत समर्थ जुइ ।

विमला धयागु नामं हे सीदु कि थुगु भूमिया छुं नं कथंया (मल) खिति नाप स्वाप् मदु । थुगु अवस्थाय् बोधिसत्त्व जुइम्हेसिया सकतां नीति व शीलया उन्नति जुइ । उम्ह भिगूकथंया भिगु कर्मपथपाखें सम्पन्न जुइ । गुकियात क्वय् च्वयाकथं ब्वथले फुः-

- १) शरीरसम्बन्धी स्वंगू, गथेकि प्राणातिपातं प्रतिविरति, चौर्यकर्म प्रतिविरति, काम व मिथ्याचारं प्रतिविरति,
- २) वचनसम्बन्धी प्यंगू, गथेकि अमृत वचनं प्रतिविरति, पिशुन वचनं प्रतिविरति, कर्कश वचनं प्रतिविरति, असम्बद्ध वा म्वाःमदुगु खँ ल्हायेगुलिं प्रतिविरति,
- ३) मनसम्बन्धी स्वंगू, गथेकि लोभलिसे प्रतिविरति (अनभिध्यालु), इर्ष्या त्याग, कुदृष्टि (असमीचीन धार्मिक वा दार्शनिक मत), त्याग । पूर्वभूमिइ बोधिसत्त्व जुइम्हेसिगु प्रदर्शित ताजि (प्रकार) या शारीरिक, वाचिक व मानसिक पवित्रता लाभ जूगु मदुनि ।

वं चवय् न्हयथनेधुनागु भिगू कुशलकर्मया लँयात विशेष
रूपं अनुसरण याइ अले थःगु चित्ताशयया मेगु नं कथ
उन्नतिया सम्पादन याइ । जव स्वयं अःखःगु प्रतिपत्ति
(व्यवहारय्) अवस्थान याइ अबलय् वं थुइका काइ कि वय
लागि व सम्भव मदु गुगु मेपिनि लागि सम्यक् व्यवहार
स्थापित यायेगु । व थुगु दृष्टान्तया तात्पर्य ग्रहण यान
कायेगुलिइ समर्थ जुइ कि गुगु कथंया उपदेश बिइगु अपेक्ष
थःगु हे (व्यवहार) प्रतिपादन यानाः दृष्टान्त स्थापित याये
आपालं उत्तम जू । थुगु अवस्थाय् थव ज्ञात जुइ कि चवय्य
भित्ता कुशल कर्मपथया पवित्राधानय् गुगु प्राथमिक अवस्थ
दु उकियापाखें श्रावकयान व प्रत्येकबुद्धयान लाभ यायेत
समर्थ जुइ ।

तर चवय्या दशकुशल कर्मपथया पवित्राधान व वया गु
परवर्ती अवस्था समूह दु उकियापाखें बोधिसत्त्वभूमि
पारमिताया नैर्मल्याधान सम्भव जू । चवय्या अवस्था समू
बुद्धया धर्म व वया दशवल्यात लाभ याये फइ । थुगु अवस्था
बोधिसत्त्व जुइम्हेसिया चित्तय् प्रकाशित जुइ कि सकत
सन्तपिनि लागि सर्वाकार परिशोधनाभिनिर्हार नाम योग
अनुष्ठान यायेगु पाय्छि जू । थुगु अवस्थाय् वं थुगु विषयल
चिन्तन याइ कि भिगू अकुशल कर्मपथया अनुसरण यायेगु
गुकथं दुर्गतित उत्पन्न जुइ । तर प्राणितय् आपालं दुर्गतितय्
छगू उदासीन मुखपरिदर्शक जक मखु । दुःख व क्लेश
अभिभूत जुयाबिइ । व थुगु विषयलय् दुनाबिइ कि भि

अकुशल कर्मपथय् लीन जुयाः धर्म भ्रष्ट जूपिं व्यक्तितय्गु
उद्धार यानाविइगु वया कर्तव्य खः । वं थथे अनुभव याइ
कि उपिं प्राणितय्त महायानं अनुमोदन यानातःगु निर्वाणाय्
तयाविइगुया कार्यभार वयाके हे दु । वं स्यू कि निर्वाण,
गुगु परमानन्द रूप खः उकिइ पञ्चस्कन्धया पूर्णरूपं
उच्छेद जुइ गुगु दुःख व संसारया प्रधान कारण खः ।

थुगु भूमिइ न्ह्यज्याइम्ह बोधिसत्त्वं थथे अनुभव याइ कि
वया दृष्टिइ आभाणित आपाल (अल्याख) महात्याग व
शीलपारमिताया पवित्रता लाभ यायेत समर्थ जुइ । थुगु भूमिइ
बोधिसत्त्व जुइम्हेसिया प्रियवादिता व शीलपारमिता रूप गुण
प्रधानरूपं प्रादुर्भूत जुइ । व न्ह्यगू प्रकारया रत्नं सम्पन्न जुयाः
प्यंगू द्वीपया प्रधान अधीश्वर जूवनी । ❀

३. प्रभाकरीभूमिश्वर

३. प्रभाकरी भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्हं थःगु आध्यात्मिक जीवनय् न्हयचिलाः परवर्ती स्वंगूगु भूमिइ थहां वनी गुकियात प्रभाकरी धयागु खँग्वलं म्हसीकेगु याइ । थुगु भूमिइ थहांवनाः वं भिगू चित्ताशयलय् भिगू हे मनस्कारं युक्त जुयाः विचरण याइ । उकिया परिगणान ववय् चवयाकथं यातातःगु दुः-

- १) शुद्ध चित्ताशयलय् मनस्कार
- २) स्थिर चित्ताशयलय् मनस्कार
- ३) निर्विचिचित्ताशयलय् मनस्कार
- ४) अविराग चित्ताशयलय् मनस्कार
- ५) दृढ चित्ताशयलय् मनस्कार
- ६) अविनिवर्त चित्ताशयलय् मनस्कार
- ७) उत्तप्त चित्ताशयलय् मनस्कार
- ८) अतिरिक्त चित्ताशयलय् मनस्कार इत्यादि ।

थुगु भूमिइ बोधिसत्त्व जुइम्हेसिनं परिचिन्तन याइ कि वस्तुया सकतां उत्पन्न अवस्थात (संस्कारवस्तु) अनित्य, दुःखरूप, आस्था शून्य अले क्षणभरय् हे उत्पादविनाशशील खः । व अतीतकालय् संक्रान्त जुइ फइमखु अथे हे भविष्यय् बिस्कं अवस्था लाभ याये फइमखु । वर्तमान अवस्थाय् नं वया बिस्कं कथं अवधारण सम्भव मजू । शरीर (आत्मभाव) या छुं आश्रय मदु । व शोकरूप, सुख-दुःखया शृंखलाय् आवद्ध अले दुःखस्कन्धरूप खः । उकिं दौर्मनस्य व मानसिक उद्वेग दयाचवनी । थुगु व्यापाद् स्वंगूगु भूमिइ च्वंम्ह बोधिसत्त्वयात तथागत-ज्ञान लाभ याकेत मनय् कुतः थनाबिइ । तथागतज्ञानया अल्याख गुणाराशी व प्राणितय्त मुक्त याकेत अणुगणया अवधारणा कथं वयाके दःवनी । प्राणितय्त सकतांकथं

उत्पादनशील अवस्थाय् गुगु दुःख दु उकिया अपरिमेयताया उपलब्धि
यायेत व समर्थ जुइ ।

बोधिसत्त्व सकल दुःखी प्राणितय्त भिगूकथंया चित्ताशयपाखे
सम्पन्न यानाविइ गुकिया परिगणन युक्तं यानातःगु दुः

१) गुम्ह कि अनाथतय्त परित्राण यानाविइगुलिइ आसयरूप
खः ।

२) गुम्ह कि दरिद्रया परित्राण यायेगुलिइ आसयरूप खः

३) राग, द्वेष, मोह रूपी अग्नि (मि) पाखे सम्प्रदीप्त जू ।

४) गुम्ह कि संसाररूपी कारागारय् आवद्ध दु इत्यादि ।

वं अवेक्षण याइ कि चेतन प्राणिसमूह असंख्य अशान्तिपाखे
आक्रान्त जू । वं यःगु अनभिव्यक्त वीर्यया जागरण याकाः अनुभव
याइ कि सकल प्राणितय्त याकनं याकनं दुःखं मुक्त यायेगु दायित्व
यःके हे दु । वं उगु हे उपायतय्गु चिन्तन याइ गुकिं यानाः चव
न्हयथनागु पीडां युक्त प्राणितय्त निर्वाणाय् प्रतिष्ठित यायेफइ । व यु
सिद्धान्तय् थ्यनी कि सकतांकथंया बाधां शून्यगु मोक्ष ज्ञानयात त्वःताः
मनूतय्त दुःखं मुक्त व निर्वाणाय् प्रतिष्ठापित यायेगुया मेगु छुं उपाय
मदु । ताहाकय्क चिन्तन यानाः लिपा व थुगु तथ्यय् थ्यनी कि चव
न्हयथनागु ज्ञानया लाभ, बुद्ध भगवानया उक्ति अले वसपोलपाखे
प्रचारित धर्मय् नैपुण्य लाभ यायेगुलिइ निर्भर जुइ । उकिं वं उकथं
कुतः नं याइ । वं उकथंया हे धर्मया ध्यानय् आविष्ट जूवनी । वं
प्यंगू कथंया ध्यानया अनुष्ठान याइ गुकिं धर्म व अनुधर्मया यथा
स्वरूपया उपलब्धि जूवनी । श्वयां ल्यू बोधिसत्त्व जुइम्हं प्यंगूकथंया
निराकार समापत्तिया उपलब्धि याइ गुकिया निर्देश -

१) आकाशया अनन्तताया अवस्था (आकाशानन्त्यायतन)

२) विज्ञानया अनन्तता (विज्ञानन्त्यायतन)
 ३) आकिञ्चन अर्थात् शून्यताया अनन्तता (आकिञ्चन्यानन्त्यायतन) ।
 ४) गन संज्ञा व असंज्ञा निगुलिया अस्तित्व मदु अज्याःगु अवस्था
 (नैवसंज्ञानासंज्ञायतन) । थुगु अवस्थाय् बोधिसत्त्व जुइम्हेसिया नुगः
 मैत्री, करुणा, मोद, निर्ममत्वं पूर्ण जुयाच्चवनी । वयात क्वय्
 च्वयाकथंया प्यंगूकथंया अतिप्राकृत ज्ञान उत्पन्न जुयाच्चवनी
 १) ऋद्धि २) श्रोत्र (दिव्य श्रोत्र) ३) परचित्तज्ञान ४) पूर्व
 निवासानुस्मृति थुकथं हे ध्यान, विमोक्ष व समाधि लाभया अनन्तर
 बोधिसत्त्व जुइम्ह हाकनं उकथं हे परावृत्त जुयाः थःगु संकल्पयाकथं
 संसारय् जन्म ग्रहण याइ । थुगु अवस्थाय् न्हापाया भावि
 बोधिसत्त्व अल्याख बुद्धिपिनि दर्शन याइ । वया थीथी सांसारिक
 वर्णन क्षीण जुयावनी अले वया मनं काम, द्वेष व मोहया
 भावना निवृत्त जूवनी । वया धर्ममूलया परिशोधन जुइ । वया
 चित्ताशय, गथेकि क्षान्ति, शम, औदार्य व प्रियवादिता कथहं
 विकास जुयावनी (उत्कर्ष जुइ) । थुगु अवस्थाय् लाःम्ह
 बोधिसत्त्वया, दक्क प्राणिया उद्धार यायेगु चर्चा व क्षान्तिपारमिता
 सत्तिकया प्राधान्यता लाभ याइ ।

आध्यात्मिक उन्नति यःम्ह (इच्छा याःम्ह) व्यक्तिं प्रभाकरी
 नांया स्वंगूगु भूमिइ अवस्थान याइ । व इन्द्र समान जुयाः
 च्वनी । वं सकल प्राणितय्त आपालं इन्द्रियं उपयोग याइगु
 आकांक्षापाखें मुक्त जुइगु उपायत कनाच्चवनी । वं क्षण मात्रं हे
 शतसहस्र समाधि लाभ यानाकाइ । थुगु स्थिति पूर्व भूमिया
 अपेक्षा आपालं आध्यात्मिक उन्नतिया लाभ याना काइगु जुइ ।

8. अचिष्मतीभूमिश्वर

8. अर्चिष्मती भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्हं बोधिसत्त्वावस्था लाभ यायेत आध्यात्मिक लँपुइ न्ह्यचिलाच्चनी, वं प्रभाकरी भूमिइ अतिक्रमण यानाः आः अर्चिष्मती भूमिइ दुहां वनी । थुगु स्थितिइ बोधिसत्त्वया आध्यात्मिक संभार आपालं समृद्ध जुयाच्चनी अले वं भिगू धर्मालोकय् दुहां वनेगु पाखें सम्पन्न जुयाः थहां वनी । धर्मालोकय् गुम्ह दुहां वनी । उगु दुहां वनेगु (प्रवेश) खँग्वलं क्वय् न्ह्यथनागु मनस्कार आलोकय् दुहां वनेगु (प्रवेश) हे थुइकेमाः । उगु विषयया परिगणान थुकथं यायेफुः-

- १) सत्त्वधातु २) लोकधातु ३) धर्मधातु ४) आकाशधातु
- ५) विज्ञानधातु ६) कामधातु ७) रूपधातु ८) अरूपधातु
- ९) उदाराशयाधिमुक्तिधातु व १०) महात्म्याशयाधिमुक्ति ।

श्वयां ल्यू व ज्ञानया परिपाक यानाबिइगु भिगू धर्मपाखें सम्पन्न जुइ । उगु भिगू धर्मया परिसंस्थान क्वय् च्वयाकथं यायेफु : १) अप्रत्युदावर्त्याशय २) त्रिरत्नाभेद्यप्रसाद निष्ठागमन ३) संस्कारोदयव्ययविभावन ४) समानानुपत्याशयता ५) लोकप्रवृत्तिनिवृत्त्याशयता ६) कर्मभवोपपत्याशयता ७) संसारनिर्माणाशयता ८) सत्यक्षेत्रकर्माशयता ९) पूर्वान्तापरान्त कर्माशयता अले १०) अभावक्षय ।

थुगु स्थितिइ बोधिसत्त्व जुइम्हं स्वीप्यंगूकथंया धर्मया परिपालन याइ । गुगु बोधि(ज्ञान) लाभया अनुगुण खः । व दक्कंया परिगणाना थुकथं यायेफु १) स्मृतिसहितया प्यंगू

कथंया व्यापार (स्मृत्युपस्थान) गथेकि- काय, वेदना, चित्त,
 धर्म २) प्यंगू कथंया पाय्छिगु कुतः, गथेकि गुगु मदुनिगु खः
 अज्याःगु अकुशल धर्मयात उत्पन्न मजुइकेगु, गुगु अकुशल
 धर्मसमूह दु वयात मदयेकाछ्वयेगु, गुगु कुशलकर्म उत्पन्न
 मजुनिगु खः उकियात उत्पादन यायेगु, गुगु कुशल धर्म
 विद्यमान दु वयागु पूर्णरूपं सम्पादन यायेगु । ३) प्यंगू
 ऋद्धिपाद गथेकि छन्द, समाधिप्रहाण, संस्कार समन्वागत
 आदि । ४) प्यंगू नीतिविषयक सामर्थ्य (इन्द्रिय) गथेकि-
 श्रद्धा, वीर्य, स्मृति समाधि व प्रज्ञा । न्याताजि बल गथेकि-
 श्रद्धाबल, वीर्यबल, स्मृतिबल, समाधिबल व प्रज्ञाबल ।
 ६) न्हय्गू संबोध्यङ्ग गथेकि-स्मृति, धर्मप्रविचय, वीर्य, प्रीति,
 प्रसन्धि, समाधि व उपेक्षा । ७) च्यागू मार्ग गथेकि सम्यक्
 दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वाचा, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक्
 आजीव, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति, सम्यक् समाधि ।

थुगु स्थितिइ बोधिसत्त्वया आत्मा, सत्त्व, जीव, पोष,
 पुद्गल, स्कन्धधातु आयतनया सम्बन्धय् गुगु अभिनिवेश
 खः व विनष्ट जुइ । थुगु भूमिइ नुगः नं श्रेष्ठ गुणसमूह
 पाखें गुण सम्पन्न जुयाः विशेष उत्कर्ष लाभ याइ । थन
 मेगु पारमितानाप वीर्य पारमिता समधिक प्राधान्य लाभ
 याइ अले प्यंगू कथंया संग्रहवस्तुखय् समानार्थता नांया
 संग्रहवस्तु आपालं उत्कर्ष सम्पन्न जुइ । ❀

૫. સુદુર્જયાભૂમિશ્વર

५. सुदुर्जया भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्हं थःगु आध्यात्मिक लॅपुइ गुगु यात्रा आरम्भ
याःगु खः उगु यात्रा गुगुंकथं त्वाःदलीगु सम्भावना आःतक न
मदु । व छगू भूमियात कथहं अतिक्रमण यानाः उगु लॅपुइ
न्ह्यज्यानाच्चनी । अर्चिष्मती नांया भूमियात अतिक्रमण यानाः
न्यागूगु सुदुर्जया भूमिइ थहां वनी । सुदुर्जया नामं हे थ्व व्यक्त
जुयाच्चनी कि थुकिइ जय लाभ यायेगु तसकं थाकु । बोधिसत्त्व
थुगु भूमिइ अवस्थान यानाः भिगू चित्ताशय विशुद्धि समताद्वारा
सम्पन्न जुइ । चित्ताशय समताया परिगणन थुकथं यायेफुः-
१) अतीतबुद्ध धर्मविशुद्ध्याशय समता २) अनागत बुद्धधर्म-
विशुद्ध्याशय समता ३) प्रत्युत्पन्न बुद्धधर्म विशुद्ध्याशय समता
४) शीलविशुद्ध्याशय समता ५) चित्तविशुद्ध्याशय समता
६) दृष्टिकांक्षाविमति विलेखापनयन विशुद्ध्याशय समता
७) मार्गामार्गज्ञान विशुद्ध्याशय समता ८) प्रतिपत्प्रहाणज्ञान
विशुद्ध्याशय समता ९) सर्वबोधिपक्ष धर्मोत्तरोत्तर विभावन
विशुद्ध्याशय समता १०) सर्वसत्त्व परिपाचन विशुद्ध्याशय समता ।

वं प्यंगू आर्यसत्यया यथार्थ ज्ञान प्राप्त याइ । आर्यसत्य थुकथं
दु- १) दुःख २) उत्पत्ति दुःखया (दुःखसमुदय) ३) दुःखया विनाश
(दुःखनिरोध) ४) दुःख निरोध यायेगु उपाय (दुःख निरोधगामिनी
प्रतिपत्) । थुगु स्थितिइ वयात थीथीकथंया सत्यया उपलब्धि जुइ ।
व सत्य खः- १) संवृत्तिसत्य २) परमार्थसत्य ३) लक्षणसत्य
४) विभागसत्य ५) निस्तिर्णसत्य ६) वस्तुसत्य ७) प्रभवसत्य

८) क्षयानुत्पादसत्य ९) मार्गाज्ञानावतारसत्य १०) तथागतज्ञानसत्य
आदि ।

थुगु स्थितिइ भावी बोधिसत्त्वयात थ्व उपलब्धि जुइ कि कृत्स्न
विश्व शून्य एवं भ्रमात्मक खः । सकल प्राणितय् लागि वया
करुणा कथहं न्हयानावं वनी । वया नुगलय् महामैत्रीया जः प्रादुर्भूत
जुयाच्चनी । वयात थ्व उपलब्धि जुयाच्चनी कि सकल प्राणी
आत्मशून्य खः अले जगतया विषयलय् अभिनिविष्ट जुइगुया
लागि नैतिक लँपुं वियुक्त जू । वया क्लेश राशियात खनाः व
महाकरुणायुक्त जूवनी (जुयाविइ) । सकल प्राणितय् निर्वाणया
लागि वं सम्यक्सम्बोधिं युक्त जुया कुशलमूलयात पुसा पिइ ।

थुगु न्यागूगु भूमिइ च्वनीम्ह बोधिसत्त्वं दुष्करचर्या यानाः
थःगु नुगः व प्रज्ञाय् विशेष गुणया आधान याइ । वया
आध्यात्मिक व नैतिक अभ्युन्नति सकल प्राणियागु आध्यात्मिक
पुनरुज्जीवन यायेत समर्थ जुइ । वं साहित्य व शास्त्रय् अधिकार
लाभ यानाः सकल प्राणिया आध्यात्मिक जीवनय् परिपाक
यानाविइ । दान, प्रियवादिता, धर्मोपदेश, अतिप्राकृत व
अलौकिक शक्तिया सामर्थ्य वं जनसाधारणयात थुगु संसारय्
कल्याणया लँपु निर्दिष्ट यानाविइ (याइ) । थुगु भूमिइ वया
ध्यानपारमिता मेगु पारमितास्वयां आपालं प्राधान्य लाभ याइ ।
व सत्यया साक्षात्कार याये फुम्ह जुयाविइ ।

६. अमिमुखिभूमिश्वर

६. अभिमुखी भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्ह न्यागूगु भूमिं थहां वनाः खुगूगु भूमिइ दुहां वनी, थुगु खुगूगु भूमिया नां अभिमुखी भूमि खः । थुगु भूमिइ प्रज्ञाया प्राधान्यता दइ । बोधिसत्त्व जुइम्हं भित्ताकथंया धर्म समताया परिचिन्तन यांनाः थुगु भूमिइ अवतरण याइ । श्वया परिगणन क्वय् च्वयाकथं यायेफु । सकतां धर्म (वस्तु वा वस्तुया अवस्था) कारण, लक्षण व उत्पत्ति शून्य खः इत्यादि । बोधिसत्त्व जुइम्ह थुगु अवस्थाय् क्षान्तिं युक्त जुइ । गुकिया बलं वं सकतां वस्तुया चिन्तन यायेफइ (आनुलोमिकी क्षान्ति) तर न्हापाया बोधिसत्त्वया आध्यात्मिक प्रस्तुति आः नं थथे जुइमखु कि गुकिया बलं वं उगु क्षान्तिया लुखाय् दुहां वनाः गुगु क्षान्ति वस्तुया अवस्था समूह, उत्पाद शून्य खः (अनुत्पत्तिक धर्म क्षान्ति) बोधिसत्त्व जुइम्हेसिया जब धर्मसमूहया यथार्य स्वरूप उपलब्ध जूवइ अबलय् वं उगु सकतांया उत्पत्ति व विनाशया सम्बन्धय् आपाः थें मनयात प्रणिधान याइ । वया मन मैत्री व करुणां परिपूर्ण जुइ । आत्मा सकतां जगत् रूपी क्रियाकलाप व उत्पत्तिया मूल खः श्वया उपलब्धि यायेगु- लिइ व समर्थ जुयाविइ । आत्माय् अभिनिवेश मदयेवं सकतां जगतया क्रियाकलाप व व्यवहारया निवृत्ति जूवनी, थुगु सत्यया ज्ञान दःवनी । वया मनय् गम्भीरगु चिन्ता उत्पन्न जुइ कि अज्ञानान्धकारं बोधिमतयात आच्छादित यांनाः श्वहे वर्तमान खः अले श्वहे सकल प्राणितय्त सत्य-पथभ्रष्ट जुइगु हःपाः विइगु खः । वं थुइकी कि अज्ञानं युक्त व्यक्ति हे कर्मया

संचय याइ । अले थव हे कर्म पुण्य-अपुण्य व अचलावस्था
 समूह (आनिज्ज्य) या कारण खः सञ्चित कर्म समूह अन्तर्गत
 चित्त (विज्ञान) बीज अवरोपणया लागि क्षेत्र प्रस्तुत याइ ।
 विज्ञान- बीज आश्रवपाखें युक्त खः । अले थवया लिच्चः थव
 जुइ कि च्वय् उल्लिखित विज्ञान-बीज समूह जाति जरा मृत्यु
 व पुनर्जन्म युक्त जुइ । कर्मया गुगु भूमि दु गुकिइ च्वय्
 न्हयथनाकथंया बीज-समूहया अवरोपण याइगु खः वया छगु
 आलयया रूप्य कल्पना यायेफु अले थव अविद्यारूप अन्धकार
 युक्त खः । व तृष्णा स्नेह आर्द्र आत्मविषयक अहंकारद्वारा
 भूचायेकाबिइ अले कथहं कुदृष्टि जालया विस्तार जुइगुलिं
 नामरूपात्मक अंकुरया प्रादुर्भाव जुइ । नामरूपया विवृद्धि
 जुइगुया लिसें न्याता इन्द्रियया प्रवृत्ति उत्पन्न जुइ । न्याता
 इन्द्रियया प्रवृत्ति जुइगुलिं विषयया लिसें स्पर्श उत्पन्न जुइ,
 विषय दयावयेवं वेदना दयावइ । वेदना अभिनन्दना (कामना)
 दयावइ, कामना उपादान दयावइ, उपादान भव अर्थात् संसार
 दयावइ अले संसारं- रूप, वेदना, संस्कार, संज्ञा व विज्ञानरूपी
 न्यागू स्कन्ध दयावइ ।

थुगु अवस्थाय् बोधिसत्त्वयात थवहे प्रतिभान जुइ कि
 सकतां हे न्याता गतिं युक्त जुइ । गथेकि नरक, तिर्यक,
 प्रेत, देव व मनुष्य । थुमिगु हे स्वापुतिं वयात मानसिक
 ताप उत्पन्न जुइ अले थवहे शोक, परिदेव, दुःख दौर्मनस्य,
 उपायासया कारण जुयाबिइ । थुगु स्थितिइ बोधिसत्त्व
 गम्भीररूपं प्रतीत्यसमुत्पादया परीक्षण याइ अले वयात थव

बोध जुइ कि प्राणितय्त थुकिं छुटय्यायेत सुनं विद्यमान
मदु ।

थुगु स्थितिइ बोधिसत्त्व जुइम्हं उपलब्ध याइ कि भव
(संसार)या द्वादशांग स्वंगू कथंया दुःखं युक्त खः-
१) संस्कार दुःखता २) दुःख दुःखता ३) परिणाम दुःखता

थुपिं प्रतीत्यसमुत्पादया स्वरूपया सम्बन्धय् निरन्तर
चिन्तन याइ अले थवया लिचवःकथं स्वताजि विमोक्षमुख
उत्पन्न जुइ १) शून्यता विमोक्षमुख २) आनिमित्त विमोक्षमुख
३) अप्रणिहित विमोक्षमुख ।

थुगु स्थितिइ बोधिसत्त्वं बोधिअंगया निष्पत्ति यायेगुया
लागि आपालं कुतः याइ । वं अनुभव याइ कि प्रज्ञापारमिता
विहार (भूमि) अभिमुख जुयाचवन । वं शून्यता-समाधिइ
समाहित जूवनी । वं अनुभव याइ कि-शून्यता, अनिमित्त व
अप्रणिहित । थुपिं स्वंगूकथंया समाधिया सम्बन्धय् शत व
सहस्र समाधिमुख उपलब्धिया सत्तिक वयाचवन । वया भिगू
कथंया चित्ताशय आपालं उत्कर्णयुक्त जूवनी । वया
कुशलमूल समूह आपालं विशुद्ध जुयाबिइ । थुगु भूमिइ
बोधिसत्त्वया प्रज्ञापारमिता अन्य पारमितास्वयां आपाः
प्राधान्य लाभ याइ । ❀

७. दूरंगमाम्भुमिश्वर

७. दूरङ्गमा भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्ह थःगु आध्यात्मिक लँपुड, कथं न्हयज्यायेत यक्व कुतःयात छफुति जक हे शिथिल मयासे न्हयःने न्हयज्यानाच्चवनी । वं छगू भूमियां ल्यु मेगु भूमि जय लाभ यानावं चवनी । खुगूगु भूमियात अतिक्रमण यानाः थुगु न्हय्गूगु दूरङ्गमा नांया भूमिइ दुहां वनी । थुगु अवस्थाय् व उपाय, प्रज्ञा व ज्ञानं निष्पन्न भिगूकथंया लँपु (मार्गान्तरा-रम्भविशेष) या पाखें युक्त जुयाः विचरण यानाच्चवनी । वया नुगलं आदर्श-विशुद्धि लाभ याइ । व स्वंगूकथंया समाधित थुकथं दुः-

१) शून्यता २) आनिमित्त ३) अप्रणिहित

थुगु अवस्थाय् वं अनुभव याइ कि-सकतां वस्तु निरात्म व सत्ता शून्य खः । जीव वा पुद्गल-छुं नं वस्तु मदु । वं प्येगु ब्रम्हविहारया कर्म नं परित्याग याइमखु १) मैत्री २) करुणा ३) मुदिता ४) उपेक्षा । वं पुण्यया विवृद्धि-स्वरूप पारमिताया निष्पादन याइ । वं न त छुं धर्मान्तरया निष्पादन याइ, न उकिइ दुहां हे वनी । कामधातु, रूपधातु, अरूप धातुया थःथवय्या भेदया अनुभूति वं यानाकाइ । राग, द्वेष व क्लेशया मिजला स्यायेत व समर्थ जुइ । वं अनुभव याइ कि दृष्य जक, भतीचा व अवास्तविक खः । अले श्व सकतां अवस्थाय् माया, मरीचिका, स्वप्न प्रतिभास, प्रतिष्ठति व लखय् खनेदुगु चन्द्रमा समान खः ।

थुगु भूमिइ अवस्थान यासे वं इर्यापथया अवलम्बन याइ ।
 भिगू प्रकारया पारमिताया अनुष्ठान याइ । वं भिगू
 पारमिता थुगु खँग्वलं धायेगु याइ कि १) दानपारमिता
 २) शीलपारमिता ३) क्षान्तिपारमिता ४) वीर्य ५) ध्यान
 ६) प्रज्ञा ७) उपायकौशल ८) प्रणिधान ९) बल
 १०) ज्ञानपारमिता । थुकिया लिसें वं प्यंगू संग्रहवस्तु निष्पादन
 याइ १) दान २) प्रियवचन ३) अर्थक्रिया ४) समानार्थता ।
 स्वीन्ह्यगू बोधिज्ञान लाभया अनुगुण कर्मया निष्पादन नं याइ
 १) शून्यता, २) अनिमित्त व २) अप्रणिहित । थुपिं स्वंगूया
 विमोक्षमुखया नं वं अनुष्ठान याइ ।

थुगु भूमिइ चवय् थें हे बोधिसत्त्व जुइम्हेस्यां उपायकौशल
 पारमिता मेगु पारमितास्वयां आपालं प्राधान्यता लाभ याइ ।

८. अचलामृमिश्वर

८. अचला भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्ह भन् भन् हे थःगु चरमभूमिइ थ्यनीथे च्वनाच्चंगु दु । वं न्हय्गूगु भूमियात अतिक्रमण यानाः च्यागूगु भूमिइ थहां वनी । थुगु भूमिया नां अचला खः । अचला धयागु नामं हे सुव्यक्त जू कि थुगु भूमिइ दुहां वनाः अनुत्पत्तिक धर्म क्षान्ति नांयागु उत्कर्ष सम्पन्न जूवनी । व सकतांकथंया कुतलं रहित जूवनी । थुगु अवस्थायात छगू न्ह्याइपुगु दृष्टान्तं व्यक्त यानातःगु दु । सुं व्यक्ति म्हगसय् तसकं तःधंगु समुद्रयात अतिक्रमण यायेगु दुस्साहस यानाच्चवनी । तर थुगु म्हगस सिधयेव हे वया सकतां कथंया कुतःत नं क्वचाइ । बोधिसत्त्व थुगु भूमिइ च्वँच्चं थ्व अनुभव याइ कि प्राणिमात्र प्यंगू ओघ (तुलनीय = आश्रव) या अधीनय् दु अले वं उपिं प्राणितय्त्त उद्धार यायेगु लागि कुतः यानावं च्वनी । थुगु भूमिइ वये धुनेव वं अनुभव याइ कि छुं कथंया कुतःया नं प्रयोजन मदु । थ्वयां न्हयः न्हय्गू भूमिया कुतलं दुहां वनागु खः तर थुगु भूमिइ वया सकतां ज्याखँत स्वतः सम्पन्न जुइ । थुगु भूमिइ अवस्थान यानाः वं बुद्ध बोधिसत्त्व प्रभृति स्वापू दुपिं समुदाचारतय्गु अनुष्ठानया छुं नं प्रयोजन अनुभव याइमखु ।

थुगु भूमिइ अवस्थान यायेबलय् बोधिसत्त्वयात बुद्ध समूह तथागत ज्ञानं अवगत यानाबिइ अले व बोधिसत्त्व जुइम्हेसित साधुवाद ब्युसे धाइ कि बोधिसत्त्वया थ्व परमार्थ क्षान्तिं बुद्धधर्मयात लाभ यायेत प्रेरणा बिइ । वं क्यनाच्चवनी कि सकल अज्ञ जनसाधारण नाना क्लेशं युक्त खः अले थी थी वितर्कपाखें वया मन अपहत जुयाच्चंगु दु । उकिं उपिं प्राणितय्प्रति ध्यान ब्यु ।

उम्ह बोधिसत्त्वयात आह्वान याताः धाड कि- छं जिमि अपरिमेय काय, ज्ञान, बुद्धक्षेत्र, स्वर व अंगया विशुद्धितकयात स्व । उम्ह बोधिसत्त्वं अपरिमेय गुणाराशियात थःके उत्पन्न यायेत प्रेरणा बियाच्चनी ।

थुगु भूमियात लाभ यायेवं न्हापाया उम्ह बोधिसत्त्व जुइम्हेसिया छगू हे शरीर खः अले उकिया द्वारं हे बोधिचर्याया अनुष्ठान याइ । उमिसं थःगु शरीरयात असंख्य घानाकाःगु दु लिसें थुकिया लिच्चः बोधिसत्त्वचर्या नामक बल लाभ यायेत समर्थ नं जुइ । थुगु भूमिइ बोधिसत्त्व जुइम्हेसिया सकतां कथंया आध्यात्मिक समुन्नतिया छं हे लागा दइमखु । थुगु भूमिइ वया सर्वज्ञताया आविर्भाव जूगु कारण व सकल लोकयात सीकेत, युइकेत समर्थ जुइ ।

अचला नांया भूमि लाभ यायेवं नं बोधिसत्त्व निर्वाणाय दुहां वनेत समर्थ जुइमखु । छायाःसा निर्वाणाय दुहां वनेवं सकल लोकयात (प्राणियात) उद्धार यायेगु गुगु बोधिसत्त्वया कुतः खः व समाप्त जुइ । उकिं बोधिसत्त्वं निर्वाणाय दुहां मवसे लोकय् हे च्वंच्वनी, वया कायिक, वाचिक व मानसिक ज्यात निवृत्त जुयाविइ । वया पूर्व-प्रणिधान यथावस्थित जुयाच्चनी अले व आध्यात्मिक उन्नतिया विशेष-प्रकर्ष लाभ याइ ।

गुम्ह बोधिसत्त्वं थुगु भूमिइ अवस्थान याइ व आयुर्वशिता, चेतोवशिता, परिष्कारवशिता, कर्मवशिता, उपपत्तिवशिता, अधिमुक्तिवशिता आदि भिगु वशिता व आलयबल, अध्याशयबल, महाकरुणाबल आदि भिगु बल नं सम्पन्न जुइ । थुगु भूमिइ अवस्थान यायेगु इलय् दशपारमिता मध्यय् प्रणिधानपारमितास अतिक प्राधान्य दइ ।

८. साधुमतीभूमिश्वर

८. साधुमती भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्हं थःगु आध्यात्मिक पक्षय् मेगु न उन्नति
गानाव च्वनी । न्हापा न्हापाया भूमिइ अधिकारया सफलता
द्वेव न मनय् छुकथंया आलस्य व उदासीनता दइमखु । व
च्यागूगु भूमियात अतिक्रमण गानाः गुगूगु भूमिइ थहा
वनाच्चनी । गुगु भूमिया नां साधुमती खः । साधुमती धयागु
नामं हे थुगु भूमिया स्वरूप छु खः सुरूपष्ट जू । गुम्ह
बोधिसत्त्व थुगु भूमिइ अवस्थान याइ व कुशल अकुशल
आदिया सकतांकथंयात थुइका सीकाच्चनेत समर्थ जुइ । व
श्रावक, प्रत्येकबुद्ध, बोधिसत्त्व व तथागतयानया प्रतिपादित
धर्मया स्वरूपं अवगत जुइ । वं सकल प्राणितय् दथुइ
बुद्धधर्मया प्रचार याइ । सकल प्राणिया चित्तगत बैच्चिग्र्य
वया न्हयःने प्रकाश जुयाच्चनी । वं १) धर्मप्रतिसंविद् (विशेष
ज्ञान), २) अर्थप्रतिसंविद्, ३) निरुक्तिप्रतिसंविद्, ४) प्रतिभान
प्रतिसंविद्, थुपिं प्यंगू प्रतिसंविद् (विशेष ज्ञान) लाभ याइ ।
थुगु अवस्थाय् बोधिसत्त्वया इच्छा सकतां लागातय्त
अतिक्रमण गानाः विद्यमान जुयाच्चनी । वं छु इच्छा याइ वहे
जुइ । थुगु भूमिइ वया भिगू पारमिता मध्यय् बलपारमिता
आपालं च्वन्हयानाच्चनी । ❀

१०. धर्ममेघाभूषिण

१०. धर्ममेघा भूमि

बोधिसत्त्व जुइम्हं गुंगु भूमियात हाचांगायाः भिगुगु भूमिइ
वइ । थुगु भूमिया नां धर्ममेघा खः । थुगु भूमिइ बोधिसत्त्व
अज् चायापुगु समाधियात लाभ यायेत समर्थ जुइ । थुकिइ
भिगु कथंया समाधिया नां-

- १) विमल २) धर्मधातुविभक्तिप्रवेश ३) बोधिमण्डालंकारव्यूह
  - ४) सर्वाकाररश्मिकुशुम ५) सागरगर्भ ६) सागरसमृद्धि
  - ७) आकाशधातुविपुल ८) सर्वधर्मस्वभावविचय
  - ९) सर्वसत्त्वचित्तचरितानुगत १०) प्रत्युत्पन्न सर्वबुद्ध
- सम्मुखावस्थित ।

समाधि महत्वपूर्ण जू । अन्तय् चवय् न्हयथनाम्ह बोधिसत्त्वया
सर्वज्ञ ज्ञान विशेषाभिषेक नांया समाधि आविर्भूत जुयावइ ।
बोधिसत्त्वं जब थुगु समाधियात लाभ याइ अबलय् व
महारत्नराजपद्म नामक आसनय् फ्यतुनाच्चंगु खनेदइ । थुगु
आसनं अल्याख कथंया रश्मित छरय् यानाः भिगुलिं दिशायात
आलोकित यानाच्चवनी । उगु दृष्यग्रामया यथाभूत स्वरूप अवगत
याइ । व सकतां कथंया गुह्यस्थानयात अवगत यायेत समर्थवान्
जुइ । वं भिगु कथंया बोधिसत्त्व विमोक्ष लाभ याइ । वं
अज्ञानपाखें उत्पादित क्लेशरूप अग्नियात धर्ममेघ वर्णणा
(धर्मरूपी वा वयेकाः) द्वारा निर्वापित याइ । उकिया कारणं
हे थुगु भूमिया नां धर्ममेघा जूगु खः । थुगु भूमिइ नं वया इच्छा
सकतांकथंया लागायात उल्लंघन यानाः विद्यमान जुयाच्चवनी ।

अले अलौकिक शक्तिं सम्पन्न जुयाच्चनी । थुगु भूमिइ वयात
सर्वबुद्धक्षेत्रकाय स्वभावसंदर्शन तांया समाधि उत्पन्न जुइ ।
थुगु भूमिइ वयात ज्ञानपारमितास आपालं प्राधान्य लाभ जुइ ।
(थुलि दशपारमिताया स्वरूप जुल ।)

दशभूमिइ बोधिसत्त्व जुइम्हं प्रतिष्ठा कायम यायेधुंकाः
अर्थात् भिगूतकया तह गयाः दुहां वनेधुंकाः वं हाकनं मेगु
स्वंगू भूमि पार यायेमाःगु जुल । व भूमित खः १) समन्तप्रभा
२) निरूपमा ३) ज्ञानवती थुलिसहितं त्रयोदशभुवनय् थ्यनेवं वं
(उम्ह बोधिसत्त्वं) अप्रतिष्ठित निर्वाणधातुया रूप खनी अर्थात्
अकनिष्ठ भुवनय् थ्यनी (प्रतिष्ठित जुइ) । धाये - वं निर्वाण
साक्षात्कार याइ । थुपिं स्वंगू भूमि बुद्ध जुइम्हेसित माःगु विषय
खः, उकिं बुद्ध विषयक भूमि धाइगु खः थ्व स्वंगूयात ।

मेगु स्वंगू भुवनया खँय्

बोधिसत्त्वपिसं बुद्धत्व प्राप्त याये न्हयः न्हापां दशभूमिश्वर
निं लाभ यायेमाः । धर्ममेघा भूमितक प्राप्त यायेधुंकाः उम्ह
बोधिसत्त्व बुद्धत्व लाभ याये फुम्ह जुइ । धर्ममेघाभूमि लाभ
यायेधुनेवं अनं च्यूत जुयाः तुषित देवभुवनय् जन्म जूवनी ।
अनं लिपा तुषित भुवनय् बुद्ध जुइगु लागि धर्मसभा याताः
जाति, कुल, वंश, देश, (द्वीप) आदिया लक्षण भाव विचाः
याताः तुषित भुवनं च्यूत जुयाः जम्बुद्वीपय् बोधिसत्त्व धायेकाः
जन्म जुयाविज्याइगु जुयाचवन । थव खँ ललितविस्तर
सूत्रय् नं दु, दशभूमिसूत्रय् नं न्हयथनातःगु दु ।

भीथाय् नेपालय् स्वयम्भू चैत्य व मेमेगु नं चैत्यय् त्रयोदश-
भूमि धकाः भिंस्वंगू चक्कू तयाः चैत्य दयेकेगु चलन दु । गनं
गनं गुंगू चक्कू तयातःगु चैत्यत नं दु तर स्वयम्भू चैत्यय् त्रयोदश
भुवन धकाः भिंस्वंगू हे चक्कू तयातःगु दु । थुपिं त्रयोदश भुवन
अर्थात् भूमि धकाः धयावयाच्वंगु चक्कूतय्गु बारे स्वस्वं वनावलय्
दशभूमिकसूत्रय् भिगू भूमितकयागु जक नां वियातल । भिंस्वंगू
भुवनया नां वियातःगु मदु । स्वंगू भुवनया नां व खँ मदइमखु
धकाः स्वस्वं मालाजुयावलय् फुकय्सं दशभूमिश्वरया नां जक दु
त्रयोदश भुवनया नां मदु । धर्मसंग्रहलय् नं दशभूमिश्वरया नां
उल्लेख याताः लिपा क्वय्सं मेगु स्वंगू भुवन (भूमि) या नां
अलग हे च्वयातल । व बाहेकं मेगु गनं थुकिया बारे च्वयातःगु

खुंके पुथें मच्चन । अले द्यःपिनि ध्यान धाःसा निष्पन्न
योगावलिइ लुइका । उकिइ नं भिगू भूमिया नां व ध्यान जक
दु-भिंस्वंगू भूमियागु वियातःगु मदु । तर स्वयम्भू चैत्यय्
धाःसा भिंस्वंगू भूमि तयातःगु दु, श्वकिया नां धर्मसंग्रहल्य
च्चयातःगु दुगु जुल । स्वयम्भू जीर्णोद्धार यायेगु सफुतिइ नं
भिंस्वंगू भूमिया नां नं दु, पूजा यायेगु नं च्वयातःगु दु । भिगू
भूमितकया नां ला धर्मसंग्रहल्य थें हे जुल । मेगु स्वंगूया नां
मिलय् मजू । भिगू भूमिया नां धाःसा व थें हे जुल, गथे कि
१) प्रमुदिता २) विमला ३) प्रभाकरी ४) अर्चिष्मती ५) सुदुर्जया
६) अभिमुखी ७) दूरंगमा ८) अचला ९) साधुमती १०) धर्ममेघा

श्व दक्कयस्स अथे हे खः । मेगु स्वंगू तनातःगु थथे जुलः-

१) समन्तप्रभा २) निरूपमा ३) ज्ञानवती

धर्मसंग्रहल्य थथे जुल । तर स्वयम्भू जीर्णोद्धार यायेगु
सफुतिइ अथे मखु, क्वय् न्हचथना थें जुयाच्चंगु दु, दकलय्
क्वय्:-

१) वज्रमय भूमि

२) ज्ञानवती

३) समन्तप्रभा, थुकथं वयाच्चंगु जुल । थुगु ल्याखं भीसं
न्हापां त्रयोदश भुवनय् दुहां वनेत स्वीन्हय्गू बोधिपक्षिय
धर्म अर्थात् सप्तत्रिंश संबोधिपाक्षिका धर्मय् निं दुहां
वनेमाःगु खँ कयनातल, श्वया खँ थथे दुः-

वज्रमय भूमि :-

सप्तत्रिंश (३७) बोधिपादिका धर्म :-

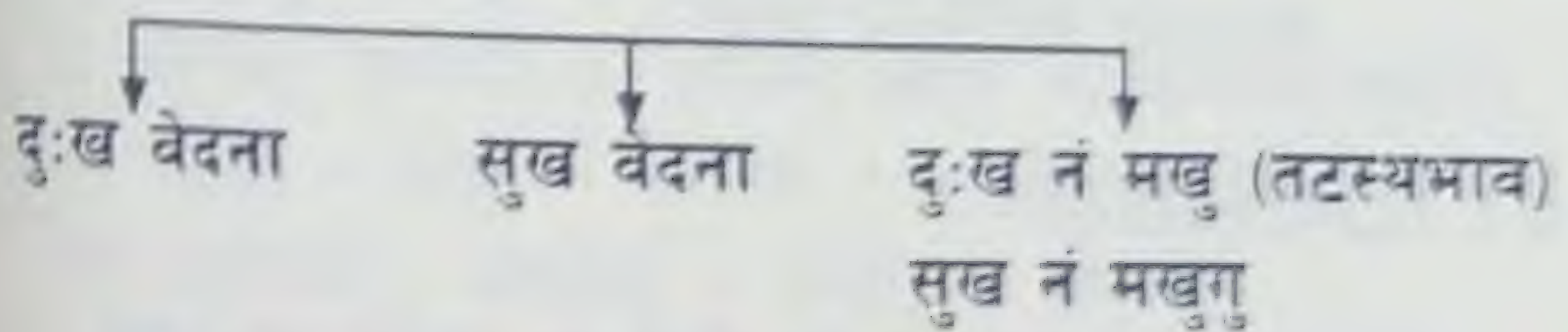
१) प्यंगु स्मृतिप्रस्थान	- ४
२) प्यंगु सम्यक्प्रहाण	- ४
३) प्यंगु कृद्विपाद	- ४
४) न्यागु इन्द्रिय	- ५
५) न्यागु बल	- ५
६) न्हयगु बोध्यङ्ग	- ७
७) आर्याष्टाङ्ग मार्ग	- ८
	<u>३७</u>

१) चतुस्मृतिप्रस्थान

क) कायानुस्मृतिप्रस्थान

शरीरय् जुयाच्चवनीगु घटना लुमंकाच्चवनेगु ।

ख) वेदनानुस्मृतिप्रस्थान

ग) धर्मानुस्मृतिप्रस्थान

(संस्कृत धर्म)

(असंस्कृत धर्म)

घ) चित्तानुस्मृतिप्रस्थान

- १) चित्त गथे जुयाः दयावल ? चित्त छु खः ?
- २) पञ्चेन्द्रिय (पंचस्कन्धं) चित्त दयेकीगु खः धकाः लुमंकाच्चवनेगु चित्तानुस्मृति खः ।

२) चत्वार सम्यक् प्रहाण धर्म

- क) उत्पन्न कुशलमूल संरक्षण यायेगु ।
- ख) अनुत्पन्न कुशलमूल समुत्पाद ।
- ग) उत्पन्नानां अकुशलमूल संप्रहाण ।
- घ) अनुत्पन्नानां पुनरनुत्पादश्चेति ।

३) चत्वार ऋद्धिपाद

- क) इच्छां बिरत जुयाः उत्पन्न जूगु चित्तय् स्थित जुयाः साधना यायेगु ।
- ख) चित्तय् उत्पन्न जूगु भावनाय् एकाग्र जुयाच्चवनेगु ।
- ग) कुतः यानाः प्राप्त जूगु समाधि ।
- घ) विचाः यानाः अध्ययन यानाः प्राप्त जूगु मनयात मीमांसा ऋद्धिपाद धाइ ।

४) पञ्चेन्द्रिय

- क) श्रद्धा ख) समाधि ग) वीर्य घ) स्मृति ङ) प्रज्ञा
- थुपिं न्यागुलिं अंगं पूर्ण यानाः- न्यनेगु, स्वयेगु, न्वतुनेगु, सवाः कायेगु, स्पर्श यायेगु ।

५) पञ्चबल

क) अद्भुत
अधिमुक्ति

(कल्पनाजालं मुक्तगु)

ख) समाधि

प्रतिसंख्या

(निश्चलगु)

ग) वीर्य

भाव

(जि जिगु

धायेगुलिं विरत

जुइगु ।)

घ) स्मृति

क्षान्ति

(सहयायेगु)

ङ) प्रज्ञाबल

ज्ञानबल

(प्रज्ञाज्ञानं खंकेगु)

६. सप्तबोध्यङ्ग

क) स्मृति संबोध्यङ्ग ख) धर्मप्रविचय संबोध्यङ्ग

ग) वीर्यसंबोध्यङ्ग घ) प्रीतिसंबोध्यङ्ग ङ) प्रश्रब्धि संबोध्यङ्ग,

च) समाधि संबोध्यङ्ग छ) उपेक्षा संबोध्यङ्ग

७. आर्यअष्टांगिक मार्ग

प्यंगू आर्यसत्य अन्तर्गत दुःख निरोधगामिनी आर्यसत्य

१) सम्यक् दृष्टि २) सम्यक् संकल्प ३) सम्यक् वाचा

४) सम्यक् कर्मान्त ५) सम्यक् आजीविका

६) सम्यक् व्यायाम ७) सम्यक् स्मृति ८) सम्यक् समाधि

अ) शीलः- वाक् + कर्मान्त + आजीविका

आ) समाधिः- व्यायाम + स्मृति + समाधि

(स्मृतिप्रस्थान-४ + समथ ध्यान भावना)

ई) प्रज्ञाः- दृष्टि + संकल्प

थुकथं सप्तत्रिंश बोधिपाक्षिका धर्मय् दुहां वनेवं वं
बुद्धधर्मयात थुइकूम्ह जुइ । थवयात हे वज्रमय भूमि धयातःगु
जुल । वज्रमय भूमिइ दुहां वने धुंकूम्ह मनू बोधिसत्त्व चर्या
यायेत सफलम्ह जुइ । थुगु वज्रमय भूमियात चक्रसंवर
समाधिइ थथे चवयातलः

तदनु आकाशे रं कारेण परिणतं सूर्यमण्डलं ।
तन्मध्ये हूँकारेण विश्ववज्रं, हूँकाराधिष्ठितं ॥
तद् रश्मिना यवफल प्रमाणं ।

वज्रकर्णिका रूपैरधोगतौ वज्रमयभूमिं विभाव्य ॥

थव श्लोकं छु सीदत धाःसा थव सम्पूर्ण चक्रसंवर
मण्डलयात धाःगु धयागु सीदत । बुद्धत्वय् तक थयंकेत वा
निर्वाणत्व साक्षात्कार यायेत दशभूमिश्वरया चरणातक तिं
थयंकेमाल । अनंलि बुद्धहे जुइगु लागि जूसा मेगु स्वंगू भुवन
तक थयंकेमाः, थवहे ल्याखं स्वयम्भू चैत्यय् त्रयोदश भुवन
चकू तयातःगु खः । थुपिं भूमित मध्यय् दकय् न्हापांगु भूमि
खः वज्रमय भूमि । थव वज्रमय भूमि धयागु सम्पूर्ण
चक्रसम्बरमण्डल धयागु सीदत । थव चक्रसंवरमण्डलय्
स्वीन्हय्गू पक्षत दु । छःपिं धाःसां स्वीन्हय्म्ह हे दुगु जुल ।
भीपिं बुद्धधर्मय् दुहां वनेत न्हापां सप्तत्रिंश बोधिपाक्षिका
धर्मनिं सीके माल । थव स्यूम्ह जक बुद्धधर्मय् दुहां वनेफइ ।
उकिं थवयात भी सकलसिनं सीकेगु आवश्यक जू, आवश्यक
जक मखु, अनिवार्य हे खः । ❀

१२. ज्ञानवतीभूमिश्वर

ज्ञानवती भूमि:-

थुकथं वज्रमयभूमिइ प्रवेश याताः पूर्णता प्राप्त यायेधुनेवं
बोधिसत्त्वं जुइम्ह व्यक्ति ज्ञानवती भूमिइ दुहांवनी । थुगु
भूमिइ उम्ह बोधिसत्त्वं भिगू ज्ञानयात हासिल याइ ।
व भिगू ज्ञान थुकथं दु:-

दशज्ञान (भिगू ज्ञान):-

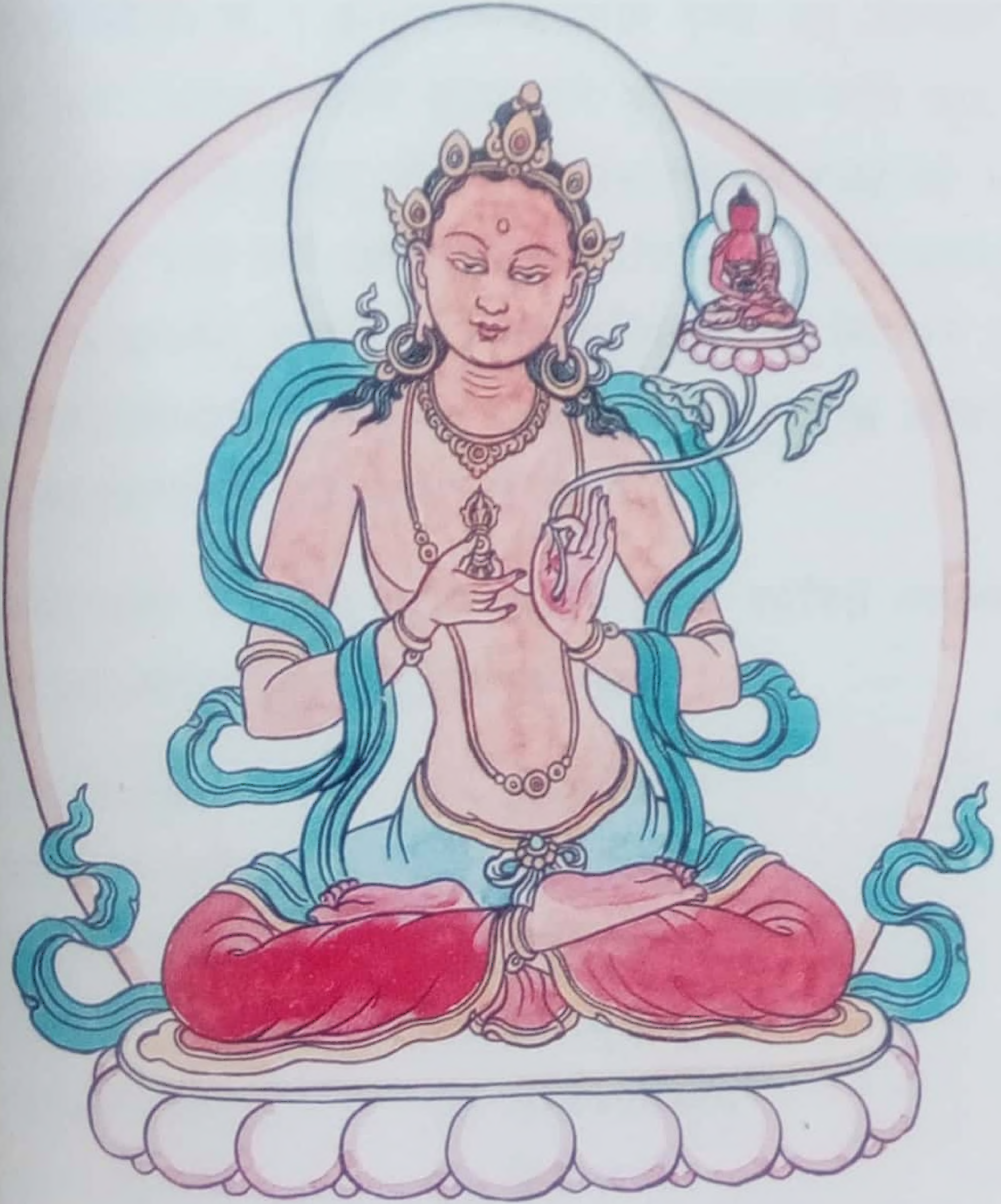
१) दुःख ज्ञान	२) समुदय ज्ञान	३) निरोध ज्ञान
४) मार्ग ज्ञान	५) धर्म ज्ञान	६) अन्वय ज्ञान
७) संवृत्ति ज्ञान	८) परचित्त ज्ञान	९) क्षय ज्ञान
१०) अनुत्पाद ज्ञान		

थुलि भिगू ज्ञान । हानं पञ्चज्ञान धकाः न्याम्ह बुद्धपिनिगु
ध्यानयात सीकेगु ज्ञान दु, व छु छु धाःसा:-

- १) आदर्शन ज्ञान २) समता ज्ञान ३) प्रत्यवेक्षाणा ज्ञान
४) कृत्यानुस्थान ज्ञान, ५) सुविशुद्ध धर्मधातु ज्ञान ।

थुलि ज्ञान प्राप्त जुलकि उम्ह बोधिसत्त्व (जुइम्ह) ज्ञानवती
भूमिइ चवनाः ज्ञानयात साक्षात्कार याताः थुकियात नं
हाचांगायाः अर्थात् अतिक्रमण याताः थहांवनी । अले उम्ह
बोधिसत्त्व हानं मेगु भुवनय् थ्यनी । उगु भुवन धयागु
समन्तप्रभा भूमि (भुवन) खः । ❀

१३. समन्तप्रभामृमिश्वर

समन्तप्रभा भूमिः-

समन्तप्रभा धायेवल्य् समस्त अर्थात् न्यंकभनं धयागु अर्थ
 जूडगु खँवः खः । ज्ञानवतीभूमितकया प्राप्त जूगु ज्ञानयात
 सकभनं व्याप्त यायेगु, व्याप्त जूडगु अले थुगु ज्याया लागि कुतः
 याइम्ह व याये फुम्ह धयागु खँया पुष्टि प्रभा खँवलं स्पष्ट याः ।
 थुगु अर्थ थम्हं प्राप्त याये धुनागु ज्ञानयात (सिद्धि) सकभनं न्यंकेगु
 अर्थात् जलं खयेकेगु धयागु अर्थय् थुगु भूमियात थाय् बियातल ।
 स्वयम्भूया त्रयोदश भुवनय् श्व छखेरं भिंछगूगु भूमि खःसा
 मखेरं ल्याःख्यायेवल्य् स्वंगूगु भूमिइ लाःवः ।

स्वयम्भूया भिंस्वंगू भूमि अर्थात् चकू च्वनिसें मखसे
 च्वनिसें ल्याःख्यानातःगु खनेदु, श्व थथे खः-

१) वज्रमयभूमि	२) ज्ञानवतीभूमि
३) समन्तप्रभाभूमि	४) धर्ममेघाभूमि
५) साधुमतीभूमि	६) अचलाभूमि
७) दूरंगमाभूमि	८) अभिमुखीभूमि
९) सुदुर्जयाभूमि	१०) अर्चिष्मतीभूमि
११) प्रभाकरीभूमि	१२) विमलाभूमि
१३) प्रमुदिताभूमि	

